

КАРЛОС ФУЕНТЕС ЧАК МООЛ

Превод от испански: Анна Златкова, 1979

chitanka.info

Преди известно време Филиберто се удави в Акапулко. Това се случи през Страстната неделя. При все че беше уволнен от службата, Филиберто не можа да надвие чиновническата си привичка и да не отседне както всяка година в немския пансион, да яде chou-crouste^[1], подсладен със сосовете на тропическата кухня, да танцува в „Ла Кебрада“ на велика събота и да се чувствава „знаменит човек“ сред обезличаващия вечерен сумрак на Плайя де Орнос. Знаехме, разбира се, че на младини е бил добър плувец, но сега, на четирийсет години и с толкова разклатено здраве, какъвто го виждахме — да се опита да преплува в полунощ голямото разстояние между Калета и остров Рокета! Фрау Мюлер не позволи да бдим край тялото му, макар че Филиберто беше толкова стар клиент на пансиона; напротив, още същата вечер устрои танци на душната тераска, докато Филиберто, страшно блед в ковчегата си чакаше сутрешния автобус да потегли от последната спирка и така прекара сред кошове и вързопи първата нощ от новия си живот. Когато пристигнах рано сутринта да видя как ще натоварят ковчегата, Филиберто лежеше под камара от кокосови орехи. Шофьорът нареди да го настаним набързо под брезента и да го покрием с платнища, за да не се изплашат пътниците, пък да видим дали няма да ни мине котка път.

Потеглихме от Акапулко с ранния бриз. Към Тиера Колорада изгря слънцето и стана горещо. Докато закусвах яйца и салам, отворих чантата на Филиберто, която заедно с останалите му вещи бях взел предишния ден от пансиона на Мюлерови — Двеста песос. Стар столичен вестник. Лотарийни билети. Билет за отиване — само за отиване! И един евтин бележник с карирани листове и пъстри корици.

Осмелих се да го прочета въпреки завоите, вонята на повърнато и естественото чувство на уважение към личния живот на покойния ми приятел. Щях да си спомня — да, бележките започваха с това — всекидневната ни работа в службата; може би най-после щях да узная защо така се отпусна и забрави своите задължения, защо диктуваше безсмислени наредби без номер и дата. И най-сетне, защо бе изгонен без право на пенсия, без да се зачита служебното му положение.

Днес отидох да уредя въпроса с пенсията. Адвокатът — прелюбезен. Излязох си толкова доволен, че реших да

похарча пет песос в едно кафене. Същото, в което ходехме като млади и което сега не посещавам никога, защото ми напомня, че на двайсет години съм можел да бъда поразочителен, отколкото на четирийсет. Тогава всички бяхме равни и не се колебаехме да отхвърлим решително всяко отрицателно мнение за другарите си. В същност воювахме за ония, които у дома бяха порицавани заради долния им произход и липсата на добри маниери. Знаех, че мнозина от тях (може би най-скромните) ще се издигнат много и че тук, в училището, ще се изкове трайното приятелство, което ще ни помогне да преплуваме бурното море. Не, не стана така. Нямаше закономерност. Мнозина от скромните си останаха там, където бяха, други се издигнаха повече, отколкото можехме да предвидим в нашите разгорещени приятни беседи. А пък ние, които на пръв поглед обещавахме толкова много, останахме на сред пътя, пропаднали на някой изпит, разделени с невидима пропаст и от преуспелите, и от онези, които нищо не постигнаха. С една дума, днес пак седнах на модерните столове — има и апарат за газирана вода, като барикада срещу нечие нашествие — и се опитах да преглеждам документи. Видях цял куп стари приятели, променени, късопаметни, ретуширани от неоновата светлина, процъфтяващи. Заедно с почти неузнаваемото кафене, заедно със самия град, те постепенно бяха станали съвсем различни от мен. Не, вече не можеха да ме познаят; или не искаха. Най-много един-двама, някоя пълна ръка бързо ме потупва по рамото. Здравсти, старче, как си? Деляха ни осемнайсетте дупки на Country Club. Скрих се зад документите. В паметта ми се изнизаха годините на големите надежди, на щастливите предсказания, както и всичко пропуснато, което попречи те да се сбъднат. Обзе ме тъга, че не мога да бръкна с пръсти в миналото и да слепя късчетата на някоя захвърлена мозайка. Ала сандъкът с играчките полека-лека се забравя и в края на краищата кой може да знае къде са се дянали оловните войници, шлемовете, дървените шпаги. Любимите маски си бяха

само маски. И все пак бе имало постоянство, дисциплина, чувство за дълг. Не стигаше ли това или беше премного? Понякога ме връхлиташе споменът за Рилке. Голямата награда за младежките ни приключения трябва да бъде смъртта; млади трябва да си отидем ведно с всичките ни тайни. Днес нямаше да бъда принуден да обръщам поглед към градовете от сол. Пет песос? Две бакшиш.

Пепе не само се увлича от търговското право, но и обича да философствува. Видя ме, като излизах от катедралата, и заедно тръгнахме към палатата. Той в нищо не вярва, но това не му стига; докато изминем половин пряка, трябваше да съчини цяла теория. Ако не съм бил мексиканец, нямало да се кланям на Исус Христос и... не, виж какво, изглежда съвсем очевидно. Пристигат испанците и ти предлагат да се кланяш на един мъртъв бог, покрит със спечена кръв, с прободен хълбок, прикован на кръст. Обречен. Принесен в жертва. Какво по-естествено от това, да приемеш едно чувство, толкова близко на всичките ти обичаи, на целия ти живот?... Представи си, напротив, че Мексико беше покорено от будисти или мюсюлмани. Немислимо е нашите индианци да почитат някакъв субект, умрял от преяждане. Но един бог, на когото не му стига само да се жертвуват в негово име, ами на туй отгоре отива да му изтръгнат сърцето — по дяволите, Уицилопочтли^[2] не е нищо пред него! Християнството в своята страстна, кръвожадна същност на жертви и тайнства се превръща в естествено и блестящо продължение на индианската религия. Идеята за милосърдие, обич и „подложи си и другата страна“, напротив, е отхвърлена. И всичко в Мексико е така: трябва да убием човека, за да повярваме в него.

Пепе знае, че от младини имам слабост към някои образци на индианското мексиканско изкуство. Колекционирам статуетки, идоли, грънци. Събота и неделя прекарвам в Тлаккала или в Теотиуакан. Може би за това

всичките му теории, предназначени за мене, са свързани с тези теми. Наистина отдавна търся прилично копие на Чак Моол и ето че днес Пепе ми спомена за някакво място в Лагуниля, където продавали едно от камък, и то, изглежда, евтино. Ще отида в неделя.

Един шегобиец в службата боядиса червена водата в шишето. Това разстрои работата. Наложих се да уведомя директора, на когото само му стана много смешно. Виновникът се възползва от това обстоятелство и през целия ден пускаше хапливи шеги по мой адрес — все във връзка с водата. Мамка му!...

Днес е неделя, използвах да отида до Лагуниля. Открих Чак Моол в дюкянчето, за което ми спомена Пепе. Чудесен екземпляр, в естествена големина. Продавачът твърди, че е оригинален, но аз се съмнявам. Камъкът е най-обикновен, но това не прави стойката по-малко изящна, нито пък тялото по-малко внушително. Мошеникът е намазал корема на скулптурата с доматиена салца, за да накара туристите да повярват, че е наистина кръвожаден идол.

Пренасянето до в къщи ми струва повече, отколкото самата покупка. Но е вече тук, засега в мазето, докато прередя стаята с трофеите си, за да му отворя място. Тези статуи се нуждаят от ярка, отвесно падаща слънчева светлина; такава е била тяхната природа и естествената им среда. Моят Чак Моол губи много в тъмния зимник; там е само едно агонизиращо тяло и сгърченото му лице сякаш ме упреква, задето го лишавам от светлина. У търговеца имаше лампа, която осветяваше статуята отгоре, подчертавайки всичките ѝ изпъкналости, придавайки ѝ по-приятен вид. Ще трябва да последвам примера му.

Осъмнах с повредена канализация. По невнимание съм забравил да затворя крана в кухнята и водата преляла,

потекла по стълбите и стигнала до мазето. Чак Моол издържа на влагата, но моите куфари пострадаха. И всичко това в присъствен ден, та се наложи да закъснея за работа.

Най-после дойдоха да поправят канализацията. Куфарите ми са се изкорубили. А по основата на Чак Моол има плесен.

Събудих се в един часа от ужасно стенание. Помислих си, че е крадец. Чисто въображение.

Среднощните стонове продължиха. Не знам защо, но съм неспокоен. Като капак на неприятностите канализацията отново се повреди, а дъждовната вода се просмука и заля мазето.

Водопроводчикът не идва; отчаян съм. За столичното управление по-добре да не говорим. За първи път дъждовната вода не се подчинява на отточните канали и нахлува в мазето ми. Стоновете спряха — е, поне едно зло по-малко.

Изсушиха мазето, но Чак Моол е покрит с плесен. Придава му причудлив вид — цялата повърхност на статуята сякаш страда от зелен еризипел^[3], освен очите, които си остават от камък. Ще използвам неделата, за да остържа плесента. Пепе ме посъветва да се преместя в апартамент и да взема последния етаж, за да избягна тия водни трагедии. Но аз не мога да напусна тази къща. Вярно, че е много голяма за сам човек и доста мрачна със своята архитектура от времето на Порфирио Диас^[4]. Но тя

ми е наследство и единствен спомен от моите родители. Не знам какво би ми станало ако видя апарат за газирана вода и грамофон в мазето или магазинче за тапети на партера.

Отидох да изстържа с шпакла плесента от Чак Моол. Като че ли е станала част от камъка. Това ми отне повече от час и успях да свърша едва в шест следобед. Не се виждаше добре в полумрака; като приключих работата, прокарах ръка по очертанията на скулптурата. При всеки нов допир камъкът ставаше сякаш по-мек. Не можех да повярвам: вече беше почти като тесто. Оня продавач от Лагуниля ме е измамил. Неговата предколумбова статуя си е от чист гипс и влагата ще я съсипе. Увих я в няколко парцала; утре ще я преместя горе в стаята, преди да се повреди напълно.

Парцалите са паднали на земята. Невероятно! Отново опипах Чак Моол. Не е вече толкова мек, но не си е възвърнал твърдостта на камъка. Не смея да го напиша: в тялото му има нещо, което напомня плът, като стисна ръцете му, усещам ги като от каучук, усещам, че нещо се движи в тази наклонена статуя... Слязох още веднъж през нощта. Няма съмнение: Чак Моол има косми по ръцете.

Това никога не беше ми се случвало. Обърках работите в службата, издадох един чек без разрешение и директорът се принуди да ми направи забележка. Може би дори съм се държал неучтиво с колегите. Трябва да отида на лекар, да разбере какво е това — въображение, безумие или нещо друго — и да се отърва от този проклет Чак Моол.

Дотук почеркът на Филиберто си беше същият, който толкова пъти съм виждал по преписки и меморандуми — широк и закръглен. Но писаното на двацет и пети август сякаш беше от друг човек. Ту като от дете, което с мъка отделя всяка буква, ту с нервен, почти нечетлив почерк. Прескочени са три дни, после разказът продължава:

Всичко е толкова естествено; и после човек вярва в реалното... Но то е по-реално от онова, което мисля аз. Ако едно шише е реално, и още повече, защото си даваме подобна сметка за неговото съществуване или битие, ако някой шегобиец боядиса водата червена... Реален ефимерен дим от пура, реално чудовищно отражение в криво огледало, реални — нима не са реални всички мъртъвци, близки и забравени?... Ако човек се озове насън в рая и му дадат едно цвете като доказателство, че е бил там, и ако, събуждайки се, намери това цвете в ръката си... тогава какво?... Реалност: един ден са я натрошили на хиляди парчета, главата — захвърлена там, опашката — тук, и ние познаваме само едно от късчетата, отчупени от голямото ѝ тяло, въобразяем волен океан, реален единствено когато е пленен в морска раковина. Допреди три дни моята реалност бе тъй жива, както днес е мъртва; беше движение, отзвук, рутина, памет, папка с документи. А после, подобно на земята, която някой ден потреперва, за да си спомним за нейната сила, или подобно на смъртта, която някои ден ще дойде, обричайки ме да забравя целия живот, изниква друга реалност: знаехме, че е тук, вяла; сега ни разтърсва, за да стане жива и осезаема. Отново си помислих, че просто си въобразявам: Чак Моол, мек и изящен, е променил за една нощ цвета си; жълт, почти златист, сякаш ми разкриваше че е бог, за сега слаб, с не толкова изпънати както преди колене, с по-доброжелателна усмивка. И снощи най-сетне се събудих уплашен, с ужасната увереност, че в нощта дишат двама, че не едно сърце бие в мрака. Да, чувах се стъпки по стълбата. Кошмар! Отново заспивам... Не знам колко време съм

спал. Когато отново отворих очи, все още не беше съмнало. Стаята миришеше на ужас, на тамян и кръв. С неவிждащ поглед зашарих наоколо, докато се натъкнах на две цепки, излъчващи мигаща светлина, две жестоки жълти пламъчета.

Почти без дъх запалих лампата.

Пред мен стоеше Чак Моол, изправен, усмихнат, жълто-кафяв, с ален корем. Смразяваха ме двете малки почти кривоогледи очи, долепени до гърбицата на триъгълния нос. Долните зъби, неподвижни, бяха захапали горната устна; само блясъкът на квадратния шлем върху неестествено голямата глава издаваше живот.

Чак Моол пристъпи към леглото ми. И тогава заваля.

Спомням си, че в края на август Филиберто бе уволнен от службата след публично мъмрене от директора и слухове за безумие и дори за кражба. В това не повярвах. Наистина видях някакви безсмислени преписки, в които Филиберто запитваше шефа дали водата може да се мирише, предлагаше услугите си на секретаря по водните ресурси, за да докара дъжд в пустинята. Сам не знаех как да си обясня всичко това. Помислих си, че изключително силните дъждове през това лято бяха разстроили нервите на приятеля ми. Или че животът без семейство и прислуга в тази голяма стара къща, където половината от стаите бяха заключени и прашни, сигурно го бе довел до някаква психическа депресия. Следващите бележки са от края на септември:

Чак Моол може да бъде приятен, когато пожелае... „Къл-къл на омагьосана вода“... Знае фантастични истории за мусоните, екваториалните дъждове и бича на пустините; всяко растение е рожба на неговото митично бащинство: върбата е заблудената му дъщеря, лотосите — неговите галени синове, тъща му е кактусът. Не мога да понасям нечовешката миризма, излъчваща се от тази плът, която не е плът, от прастарите му сандали. С пронизителен смях Чак Моол разказва как е бил открит от Льо Плонжон и

поставен физически в досег с хора, изповядващи други религии. Духът му е обитавал в делва и сред бури; не е тъй с камъка, от който е изваян, и да бъде изтръгнат от скривалището на майте, където е лежал, е неестествено и жестоко. Мисля, че това Чак Моол никога няма да прости. Той знае, че естетичното е обречено.

Трябваше да му дам сапун, за да си измие корема, защото търговецът, мислейки го за ацтекски идол, го бе намазал с ketchup. Не му се хареса, изглежда, моят въпрос за родството му с Тлалок^[5]. Когато се ядоса, зъбите му, бездруго отблъскващи, стават остри и блестящи. Отначало слизаше да спи в мазето; от вчера се е разположил в леглото ми.

Започна сухият сезон. Вчера от салона, където спя сега, чух същите хрипливи стонове, както в началото, последвани от ужасен шум. Качих се; открях вратата на спалнята: Чак Моол трошеше лампи и мебели; като ме видя, хвърли се срещу мене с одраскани ръце и аз едва успях да затворя вратата и да се скрия в банята. После слезе задъхан и поиска вода; цял ден държи крановете отворени, ни едно сухо кътче не остана в къщата. Принуден съм да спя добре облечен и затова го помолих да не мокри повече салона^[6].

Днес Чак Моол направи наводнение в салона. Разярен му казах, че ще го върна на пазара в Лагуниля. Плесницата, която ми удари с отрупаната си с тежки гривни ръка, не бе по-малко страшна от неговия кикот, който съвсем не напомня смях на човек или животно. Трябва да призная, че съм негов пленник. Първоначалното ми хрумване беше съвсем друго: аз щях да притежавам Чак Моол, както се притежава играчка. Това беше може би продължение на детската ми увереност; ала детството — кой е казал това? — е плод, погълнат от годините, макар да

не съм забелязал... Чак Моол е облякъл дрехите ми и си слага моя халат, когато започва да му никне зелен мъх. Свикнал е да му се покоряват — от вечни времена и за вечни времена. Аз, който никога не съм заповядвал, мога само да му се подчинявам. Докато не завали — а неговата вълшебна сила?, — ще бъде гневен и раздразнителен.

Днес открих, че през нощта Чак Моол излиза от къщи. Привечер винаги си тананика някаква стара писклива мелодия, по-древна и от самото пеене. После млъква. Почуках няколко пъти на вратата и понеже не ми отговори, осмелих се да вляза. Не бях виждал спалнята си от деня, в който Чак Моол се опита да ме нападне: тя е в окаяно състояние и в нея се напластява онази миризма на тамян и кръв, с която е пропита цялата къща. А зад вратата има кости: кости на кучета, котки и мишки. Ето какво краде нощем Чак Моол, за да се храни. С това се обяснява ужасният лай на разсъмване.

Февруари е сух. Чак Моол дебне всяка моя стъпка; накара ме да позвъня в една гостилница и да поръчам да ми носят всеки ден храна. Но откраднатите от службата пари са на привършване. Случи се неизбежното: от първи спряха водата и електричеството, защото не съм си платил. Но Чак Моол откри една обществена чешма на две преки оттук; всеки ден правя по десет-дванайсет рейса за вода, а той ме наблюдава от терасата. Казва, че ако се опитам да избягам, ще ме порази: той е и бог на гръмотевицата. Чак Моол не знае обаче, че са ми известни нощните му набези... Тъй като няма ток, трябва да си лягам в осем часа. Вече би трябвало да свикна с Чак Моол, но преди известно време в тъмнината се сблъсках с него на стълбите, усетих ледените му ръце, люспите на обновената му кожа и едва не изкрещях.

Ако не завали скоро, Чак Моол пак ще се превърне в камък. Забелязах, че напоследък трудно се движи; понякога се обляга на стената и с часове стои вцепенен. Тогава отново заприличва на обезоръжен идол, макар че е бог на бурята и гръмотевицата. Ала тези почивки само му дават нови сили да ме измъчва, да ме драска, сякаш би могъл да изтръгне някаква течност от плътта ми. Няма ги вече ония приятни мигове, когато разказваше легенди. Струва ми се, че забелязвам у него някаква сдържана болка. Има и някои признаци, които ме карат да се замисля: виното в избата ми е на привършване; Чак Моол гали копринения халат; иска да взема слугиня; накара ме да го науча да употребява сапун и одеколони. Дори в лицето му, което преди изглеждаше вечно, има нещо старческо. Може би оттук ще дойде спасението: ако Чак Моол се поддаде на изкушения, ако допусне човешки слабости, може би всичките му векове живот ще се съсредоточат в един миг и той ще падне поразен от отсрочената сила на времето. Но ми идва на ум и нещо страшно: Чак Моол положително няма да иска аз да присъствувам на неговата гибел, няма да иска да има свидетел... може би ще се опита да ме убие.

Днес ще се възползвам от нощната разходка на Чак Моол и ще избягам. Ще замина за Акапулко. Ще видим какво може да се направи, за да намеря работа и да дочакам смъртта на Чак Моол. Да, тя приближава; той е посивял, подпухнал. Аз имам нужда да се пека, да плувам, да си възвърна силите. Остават ми четиристотин песос. Ще отседна в пансиона на Мюлерови, който е удобен и евтин. Нека Чак Моол стане господар на всичко; да видим колко време ще издържи без моите кофи вода.

Тук свършва дневникът на Филиберто. Не исках да мисля повече за разказа му; спях до Куернавака. Оттам до Мексико се опитах да си обясня написаното, мъчех се да го отдам на претоварване, на някаква

психическа причина. Когато в девет часа вечерта пристигнахме в града, все още не можех да проумея безумието на приятеля си. Наех една камионетка, за да откарам ковчега у Филиберто и оттам да се разпоредя за погребението.

Преди да успея да пъкна ключа в ключалката, вратата се отвори. Показа се един жълт индианец в халат и с шал. Видът му не можеше да бъде по-отблъскващ; миришеше на евтин одеколон; мъчеше се да прикрива с пудра бръчките по лицето, устните му бяха лошо начервени, а косата изглеждаше боядисана.

— Извинете... не знаех, че Филиберто има...

— Няма значение, знам всичко. Кажете на хората да отнесат трупа в мазето.

[1] Кисело зеле (фр.) — Б.пр. ↑

[2] „Магьосник-колибри“, бог на войната в ацтекската митология — Б.пр. ↑

[3] Червен вятър. — Б.пр. ↑

[4] *Порфирио Диас* (1825–1915) — мексикански президент от 1877 до 1880 и от 1884 до 1911 г. — Б.пр. ↑

[5] Ацтекско божество на дъжда. — Б.а. ↑

[6] Филиберто не обяснява на какъв език се е разбирал с Чак Моол. — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.